

A politikai és gazdasági élet megújulása

A tudatos társadalmi fejlődéshez elengedhetetlen, hogy a politikai vezetés valóban demokratikus rendszerű legyen, azaz a hatalom ne csak látszólagosan legyen a közösséget alkotó egyes ember irányítása alatt, hanem ténylegesen is. Mint láttuk, ez még a többpárti, demokratikusnak mondott országokban sem valósul meg. Még ezek az országok is tulajdonképpen csak áldemokráciák, amelyekben az embereknek csupán választási lehetőségük van a rossz és esetleg a kevésbé rossz között. A politikai élet pártokra osztódása ugyanakkor óhatatlanul maga után vonja a társadalom megosztódását is, ez pedig nyilvánvalóan bomlasztóan hat mindenfajta közösségre. Sajnos ma még a közösségek akkor sem képesek felismerni érdekeiket, ha az egyes gazdasági csoportok vagy pártok közösségellenes tevékenysége a napvilágra kerül. Fel kell ismerni olyan politikai manipulációkat, mely az egyes embercsoportokat egymás ellen fordítja ország vagy földrész szinten is.

A tudatos társadalmi fejlődéshez fel kell ismerni, hogy túl kell lépni a pártrendszeren, a közösségeknek az érdekeiknek megfelelő közös egységes álláspontot kell kialakítaniuk és képviselniük a legkisebb társadalmi egységektől kezdve egészen a legnagyobbakig. Ez csak úgy valósítható meg, ha az egyes közösségeknek az adott helyen élő kisebb, egységes csoportjai, független, maguk közül választott jelöltekkel képviseltetik magukat a közösséget irányító nagyobb döntéshozó testületben. Ha pedig egy jelöltet alkalmatlannak tartanak a feladat elvégzésére, akkor a közösségnek jogában kell, hogy álljon bármikor visszavonni a jelölt megbízatását, és új jelöltet állítani a helyére. A képviselő jelölt díjazásáról, munkájához szükséges anyagi feltételekről szintén a szűkebb közösségnek kell gondoskodnia. A közösség tagjainak azonban nemcsak hogy lehetőséget kell adni a véleményformálásra, hanem egyenesen kötelezővé kell tenni az őket érintő politikai döntésekben való közreműködésre. Még az ókori Görögország fejlett demokráciájában is szükséges volt anyagi bírságok kiszabásával ösztönözni az embereket a szavazásokban való részvételre. Sajnos a mai nemtörődöm, elidegenedő világban az ilyen fajta intézkedéseknek még inkább létjogosultsága lenne, elsősorban az életünk egyre tudatosabb irányítása és megértése érdekében. Csakis ily módon lehet elindulni a valódi demokrácia, az egység megteremtése felé, csakis így lehet elkerülni a politikai életre oly jellemző és mindannyiunk által ismert korrupciót, a megtermelt anyagi javak és pénzek elsikkasztását, ellopását. Ily módon elkerülhető a politikusok kasztosodása és a gazdasági irányítóktól való függése és velük való összejátszása, melyre jellemző a választóktól való szociális, erkölcsi és anyagi elszakadás. A politikai élet pártmentesítése ezen túlmenően egyszerű, átlátható és optimálisan működő társadalmi berendezkedést tehet lehetővé, amely tovább fokozhatja a közösség egységességét, erejét és kapcsolatát más közösségekhez. Mivel a jelen állapotokban nincs meg a lehetősége és nem is várható el a pártoktól, hogy önmagukat feloszlassák az adott ország fejlődése érdekében, ezért ha valahol létrejön az alapvető változások igénye, akkor ott a trójai faló módjára olyan pártot kell létrehozni, amelynek a hatalomra jutás utáni célja a politikai élet pártmentesítése és egy valódi demokratikus államberendezkedés megvalósítása.

A társadalmi fejlődés a Föld valamennyi országában a tudásalapú társadalmak kialakulása felé vezet. Ebben meghatározó szerepe volt és van a tudomány fejlődésének és az ehhez kötődő oktatás színvonalának. Éppen ezért érthetetlen, illetve csak az áldemokratikus hatalmi viszonyok ismeretében érthető meg, hogy a tudomány ma, jobb esetben csak tanácsadói szerepet játszhat egy adott közösség életében felmerülő problémák megoldásában. A valóságban pedig olyan döntések születhetnek, amelyekben a szakmai hozzáértésnek még a nyomai sem fedezhetőek fel. Egy tudatosan felépített és megszervezett társadalomban az egyes tudományágak feladata kell legyen azoknak a szakmai problémáknak a megoldása és megválaszolása, amely akadályokkal az adott országnak, társadalomnak meg kell küzdenie. Nem a politikusok feladata tehát, a lehetséges megoldások megkeresése és szakmai bírálata. Az ő feladatuk, hogy az adott közösség tagjainak érdekeit képviseljék és érvényesítsék. Nem feladatuk tehát, hogy minden tudóak legyenek. Mivel egy ország működése során alapvetően csak olyan problémák merülnek fel, amelyekre mindig adhatóak tudományos igényű, szakmailag megalapozott magyarázatok és megoldások, ezért a döntések előkészítését és a legtöbb esetben a meghozatalát is át kell engedni a megfelelő felkészültséggel rendelkező tudományos szervezeteknek, és az ezekben dolgozó szakembereknek. Minden országban sok olyan minisztérium van, amelyek munkáját szakmailag szinte azonnal el tudnák látni a megfelelően felkészített tudományos intézmények. Az ország irányítását ily módon nem a szakmailag hozzá nem értő politikusokra kellene rábízni, hanem az ehhez értő, államigazgatási szervezetekre és tudományos intézményekre. A politikusok feladatai ez esetben jelentősen lecsökkennének. Fő tevékenységük a társadalmi ellenőrzési és felügyeleti képviselet lenne, amely munkát akár a fő állásuk mellett a szabadidejükben is el tudnának látni. Mivel csak akkor lenne tényleges munkájuk, ha egy megszületendő határozatot, törvényt véleményezni, elfogadni kellene, illetve felügyelni az államigazgatási intézmények független működését. Egy valódi tudásalapú, demokratikus társadalomban ezért a ma ismert politikusi rétegnek és pártoknak nem lenne létjogosultsága. Viszont alapvető létjogosultsága lenne egy olyan független államigazgatási rendszernek és iskolának, amelyben tanult, hozzáértő, nagy tudású és elhivatott szakembereket, politikusokat képeznek. Így politikussá is csak az válhatna, aki több éven keresztül megtanulja az ehhez szükséges átfogó ismereteket, ugyanúgy, mint ahogy ez minden felsőszintű képesítésnél szükséges. Ily módon elkerülhető lenne az a jelenség, hogy hozzá nem értő, tudatlan és szűk látókörű emberek kezébe kerüljön egy ország vagy akár egy nagyobb régió irányítása. A másik oldalról viszont profi, nagy tudású politikusgenerációk jöhetnek létre, akiknek a hivatása lenne egy-egy politikai szakterület, és akiknek társadalmi csapatmunkája irányítaná az adott ország politikai életét. Persze ehhez valódi demokratikus felépítésű szervezetek és társadalmi berendezkedés lenne szükséges. Ennek megvalósulása ma leginkább csak utópiának tűnik, mert ez nem érdeke se a mai gazdasági, se a politikai élet szereplőinek sem. Ehhez olyan szellemi érettség lenne szükséges, amely ma még csak elvétve fedezhető fel az egyes társadalmi csoportokban.

A politikai hatalom és a gazdaság összefonódásáról már esett szó. Ahhoz, hogy valódi demokráciák jöhessenek létre, elengedhetetlen lenne a gazdasági élet irányítóinak szemléletváltása is. Jelenleg a Földön körülbelül

nyolc-tíz különböző érdekeltségű, de a világgazdaság életében meghatározó szerepet játszó érdektömörülés létezik. Ezek egy része már pénzügyi és gazdasági érdekszövetségre lépett egymással és versenyeznek a piacok, a profit növeléséért, a gazdasági és ezzel együtt a politikai hatalom megtartásáért és további megszerzéséért. Ezek az érdekcsoportok a történelemből jól ismert politikai és területi gyarmatosítás módszere helyett ma már elsősorban gazdaságilag próbálják meg gyarmatosítani a Föld egyes országait, régióit és ez a jelenség java részben már le is zajlott.

Ezen érdekcsoportok kialakulásához és működéséhez a területi gyarmatosítás megszűnése után az az egyszerű felismerés vezetett, hogy nem szükséges az új piacokat erőszakkal és nagy kiadások árán megszerezni, hanem ezt pénzügyi, gazdasági és politikai nyomással is el lehet érni. Ehhez elsősorban egységes, országokat átfogó pénzügyi, banki rendszerre és mobil gazdasági háttérre volt szükség. Így születtek meg az országoktól független gazdasági vállalatok, amelyek a kezdeti időkben megpróbálták tevékenységüket gazdasági segítségként feltüntetni. Ismerve azonban a "megsegített" országokból folyamatosan kivonásra kerülő tőke nagyságát, a gazdasági segítségre való hivatkozást komoly szakember ma már meg sem említi. Azok a cégcsoportok, amelyek ezt a gazdasági stratégiát választották, elindították a gazdasági gyarmatosítás folyamatát, amely oda vezetett, hogy országoktól szinte teljesen független vállalatok jöttek létre, amelyek már többé nem kötődnek sem az anyaországhoz, sem más országokhoz, és egyetlen céljuk és érdekük csakis a haszon, és ezzel együtt a pénzügyi, gazdasági és politikai hatalom megtartása és növelése lett. Ez a folyamat a gazdasági élet többi szereplőjét is arra kényszerítette, hogy ha versenyben, életben akartak maradni, akkor ugyanezt a stratégiát kellett választaniuk. Így jöttek létre azok a már említett érdekcsoportok, amelyeket azonban nem csak a gazdasági érdekek, hanem politikai, nemzeti, történelmi és más egyéb közös érdekek is szövetségessé tettek. Ezeknek a nem egyszer egész iparágakat is tömörítő szövetségeknek azonban politikai befolyásuk megtartása érdekében szükségük van egy biztos háttérre, amelyet leginkább fejlett anyaországukban vagy egy más, de mindenképp jelentős gazdasági és politikai befolyással rendelkező országban találnak meg. Így ezek a nagy gazdasági csoportosulások látszólag kötődnek egy adott országhoz és bizonyos mértékig talán még a nemzeti érdekeiket is képviselik, de ez a fajta kötődés szinte kizárólag csak gazdasági és politikai érdekből valósul meg. Ezeknek a kötődéseknek a nyomait leginkább a hadiipar elhelyezkedésével követhetjük nyomon. Ezt az iparágat ugyanis nem telepítik egyik országból a másikba. Ez az iparág nemegyszer az anyaország szerves és szövevényes módon alapvető részévé válik, gazdasági és természetesen politikai értelemben is. Ezért mindenkinek, aki a hadiiparban dolgozik el kell gondolkoznia azon, hogy munkájával elvont és szó szerinti értelemben is a hanyatlást, a pusztítást, az emberi élet megnyomorítását és kioltását szolgálja vagy talál más, emberileg értékesebb megélhetési lehetőséget. Ha visszatekintünk az előző évtizedekre, akkor a világ gazdasági és politikai irányítói által a hadiiparra elfecsérelt temérdek milliárdok láttán meg kell állapítanunk, hogy mindez értelmetlen volt. Emberek milliói értelmetlenül dolgoztak, értelmetlenül éltek és értelmetlenül haltak meg. Ez a folyamat bár kisebb intenzitással, de ma is folytatódik. Ha valaki ebben részt vett és ezen elgondolkozik, és emberileg nem tetszik neki, amit lát, akkor csak azt teheti, hogy abbahagyja és feláll. Szellemi

fejlődésünk szempontjából ugyanis nincs kártékonyabb dolog, mint az, ha tevékenységünk mások fizikai vagy szellemi létezése ellen irányul. A hadiipar irányította gazdaságpolitikának egyik legmeghatározóbb eleme az állandó ellenségkép keresés és kinyilatkoztatás, hiszen ellenség nélkül nem indokolható a hadiiparba pumpált irdatlan mennyiségű pénzösszeg, és a katonai fejlesztések „szükségyszerűsége” sem.

A világ nagy ideológiai fordulatváltásával új területek, új országok, újabb lehetőségek nyíltak meg az előbb említett érdekcsoportok előtt. A gazdasági élet ilyen irányú változását egyesek talán fejlődésnek tekintik. Valójában azonban a gazdaság elszakadása egy adott országtól, társadalomtól, egyet jelent az adott ország gazdasági irányításának a részleges vagy teljes elvesztésével is. Közgazdasági értelemben ugyanis a piac – egy adott ország gazdasági irányítását alapul véve – irányító szerepet nem képes betölteni, hiszen a piacra a társadalmi értékek és érdekek nincsenek hatással. Így az említett nagy gazdasági érdekcsoportok gyakorlatilag korlátok nélkül tevékenykedhetnek, és ennek következtében, némelyikük tevékenysége sajnos már sokkal inkább rablásnak nevezhető, mintsem gazdálkodásnak.

Látható azonban, hogy ez a fajta gazdasági szemlélet zsákutcába vezet. Még hátra van talán a világ legnépesebb országának a gazdasági és ezzel együtt valószínűleg a politikai felosztása is, de ezután már nem lehet tovább folytatni ezt a fajta „gazdálkodást”, amelyre az egyik legjellemzőbb folyamat a célország pénzügyi eladósítása, egész gyárak, egész iparágak országról-országra történő áttelepítése, hiszen már nem lesz hova tovább költözködni. Ekkor a gazdasági növekedés meg fog állni, sőt látványos hanyatlásba is átsaphat. Ennek a hanyatlásnak a jelei egyébként már megmutatkoznak azokban az országokban, amelyekből ezek a cégcsoportok már továbbálltak. Ezek a jelek nem elsősorban csak gazdasági természetűek, amelyekre leginkább a gyártás megszűnése és a szolgáltatások növekedése a jellemző, hanem néha sokkal jelentősebb társadalmi gondokat is okoznak. A munkanélküliség, a létbizonytalanság együttesen társadalmi feszültségeket keltenek, és ez hajlamossá teszi az embereket a szélsőséges nézetek iránti fogékonyágra, ami pedig a legrosszabb esetben káoszhoz vezethet. Ezt a folyamatot erősítheti az is, hogy egyes országok gazdasági gyarmatosítása sok esetben az ország szellemi gyarmatosítását, a művészetek, a továbbtanulás, a képzés színvonalának, az értelmiségi szakmák jelentőségének a csökkenését is jelenti, hiszen a haszonelvű gazdaság szemléletben nem éri meg nagy létszámú, sokoldalúan képzett, függetlenül gondolkodó embereket nevelni, taníttatni. S bár szellemi értelemben a liberalizmus alapvető fontosságú egy társadalom fejlődése szempontjából, de ugyanez a gazdasági életben éppen fordított hatást vált ki. Egy közösséget ugyanis csak akkor lehet fejleszteni, ha az adott állam megtartja, tudatosan és felelősen irányítja azokat a közösség alapvető érdekeit és fejlődését biztosító intézményeket, szervezeteket, gazdasági társaságokat, iparágakat, amelyek magát az államot alkotják. Egy állam üzleti alapokra helyezése persze nem lehetetlen. Sőt üzleti szempontból vannak nagyon jól működő „államok” is. De soha se feledjük, hogy egy nemzet kialakulása a család kialakulásából jött létre. Ha megnézzük a saját családunkat és azt úgy működtetnénk, mint egy gazdasági társaságot, akkor az felbomlana. Nem anyagi értelemben, hanem lelkiileg. Ugyanígy az elüzletiesedés nagyon sokszor egyet jelent az adott nemzet, a nemzeti összetartozás és a népesség hanyatlásával, hiszen az alapvető képzési,

tudományos, kulturális, egészségügyi döntéseket nem az emberi érdekek és értékek, hanem a nyereségesség, a gazdaságosság fogja irányítani. Ha ez megtörténik és persze a világban ez már számtalan helyen megtörtént, akkor a politikusok csupán a gazdasági irányítók bábjaivá válnak és a választókhöz már szinte semmilyen kötődésük sem lesz. Ily módon a politikusok egy új kasztot hoznak létre a társadalmon belül. Jellemző, hogy magukat demokratának, szocialistának, jobboldalinak, köztársaságinak, liberálisnak vagy valamilyen vallás elkötelezettjének állítják be. De ezek csak min csak álcák. Az álcák mögött nem pártelnökök, pártok állnak, hanem gazdasági, pénzügyi csoportok és üzleti érdekek. Egy társadalom számára amúgy sem létezik kizárólagos politikai beállítottság. A politika igazi feladata éppen az adott társadalomra, régióra jellemző és fejlődéséhez szükségszerű világnézeti és ideológiai arányok megtalálása és terjesztése lenne.

A társadalmi problémák elkerülésének egyik módja az, ha az országoktól függetlenül létező gazdaság újra az egyes országokhoz vagy régiókhoz kötődik. Azaz, az adott országoknak, az érdekeiknek megfelelően hosszú távú megállapodást kell kötniük az egyes cégcsoportokkal. Ezekben a megállapodásokban azonban nemcsak gazdasági, hanem társadalmi kötelezettségvállalásokat is meg kell fogalmazni. A nemzeti vagy még nagyobb régiós érdekek ilyenét érvényesítése persze a szabad verseny korlátozását vagy megszűnését is jelenti, de ennek valójában semmilyen jelentősége sincs, hiszen a szabad verseny a valóságban csak papíron létező fogalom, és a gyakorlatban a döntő, nagy jelentőségű üzletkötéseknél szinte soha sem valósult meg.

Közgazdasági értelemben a piac szinte soha sem szabályozta a gazdaság globális működését, mivel a gazdaság szereplői, a cégcsoportok nagyon hamar rájöttek arra, hogy pénzügyileg sokkal előnyösebb, ha nem a piac alakulását követik, hanem a háttérből érdekszövetségek révén vagy ők maguk alakítják a piacot, vagy egyszerűen kikerülik azt, például politikai döntések kikényszerítésével. Régen is és ma is, kis túlzással persze de erről szól a politika. Ha meg akarjuk érteni nem kell mást tennünk, mint követnünk a pénzek mozgását... Természetesen ez ellen a magatartás ellen megpróbáltak és a mai napig is megpróbálnak fellépni azok a szervezetek, amelyeknek a feladata éppen a szabad verseny biztosítása lenne, de valójában ezek a fellépések semmi eredménnyel sem járnak, mivel ezek a cégcsoportok nemcsak gazdasági, de politikai befolyással is rendelkeznek. Éppen ezért a gazdaság irányítóinak rá kellene ébredni arra, hogy többek között olyan fogalmak és szemléletmódok, mint a szabad verseny, a fogyasztói társadalomszemlélet, hosszú távon nem szolgálják egyetlen ország vagy közösség érdekeit sem. Sok ország persze fejletlensége és csekély befolyása révén nem tud saját maga számára kedvező megállapodásokat kötni. Ezeknek az országoknak érdekeik érvényesítésére csak egyetlen lehetőségük marad, mégpedig az, hogy egymással szövetséget kötve, egy közös, több országot is átfogó, nagyobb politikai és gazdasági egységet hozzanak létre. Szerencsére ma már erre is egyre több példát lehet találni a világban, sőt az Európai Unió jó példa arra, hogy ilyen egység létrehozása gazdaságilag fejlett országoknak is érdekében áll.

Bármennyire is furcsának tűnik, de a világgazdaság azon tevékenységének, mely során egyes területeket, egyes országokat gazdaságilag gyarmatosít – és ezáltal terjeszti, erősíti a világban a fogyasztói

társadalomszemléletet – a haszon növelésén kívül komoly társadalmi és politikai okai is vannak. A világ bármely országának a gazdaságát és ennél fogva a társadalmát is a pénz körforgása tartja életben. A pénz körforgása a vevői és eladói magatartásra épül. Minden egyes ember vevő és eladó egy személyben. Amikor dolgozunk, akkor eladjuk munkaerőnket a fizetésért, ugyanakkor az üzletekben a személyes szükségletek biztosítása érdekében vevőként szerepelünk. A gazdaságot, a társadalmat az a pénz működteti, amely a munkabérünk és a munkánkkal megtermelt érték között, valamint a fogyasztásunk következtében keletkezik. Ha az emberek nagy része csak annyit fogyasztana, mint amennyire ténylegesen szüksége lenne, akkor az a kereslet csökkenéséhez vezetne. Ha viszont csökken a kereslet, akkor csökken a termelés és szolgáltatás nagysága is, ez pedig óhatatlanul munkanélküliséghez vezet. A munkanélküliség pedig átfogó méretekben akár gazdasági, társadalmi és politikai összeomlásba is torkollhat. Sajnos a gazdasági gyarmatosítók tevékenysége miatt erre is szép számmal lehetne példákat sorolni. Az érdekcsoportok látszólagos célja kizárólagosan a haszon növelése, valójában azonban pont azért, hogy ne következzen be a fent vázolt fogyasztáscsökkenés, fenntartanak egy olyan gazdasági rendet, amelynek ők a haszonélvezői.

Végeredményben tehát azért fogyasztunk, hogy legyen munkánk és azért dolgozunk, hogy fogyaszthassunk. Ennek a szemléletnek a legfőbb érdeke a fogyasztás maximális növelése, ha máshogy nem, hát hitelek árán is. A gazdaságot ugyanis az egyre nagyobb mennyiségű pénz működteti, aminek a valóságban már régen nincs anyagi fedezete. Ezt a fedezetet teremti meg a hitel, amely alapvetően a hitelező anyagi javainak pénzzé tételét szolgálja. Ez persze eladósodáshoz vezet, amit csak egyre több munka árán lehet fedezni, de ez a fogyasztói társadalomban nem baj, mert így a kör véglegesen bezárul és az ember a pénz rabszolgája lesz. Jelenleg a személyes igények növekedése miatt, ebben az egyre gyorsuló gazdasági mókuserékben való rohanás jellemző valamennyi fogyasztói társadalomra, és éppen ezért ebben a mókuserékben megállni, vagy ebből hirtelen kiugrani nem lehet. A fogyasztói társadalom ugyanis jelenleg az emberiség válasza az egyre növekvő népesség megélhetése számára szükséges munkahelyek és az ezek fennmaradását biztosító kereslet fenntartásának és növelésének a problémájára. Ez a válasz azonban a hosszú távon, józanul gondolkodó ember számára, és a jelek szerint a természeti környezetünk számára is elfogadhatatlan. Előbb-utóbb gyökeresen más szemléletre lesz szükség.

Ezért az előbb vázolt gazdasági mókuseréknek a forgását mindenképpen lassítani kell egy önfenntartó, normális fordulatszámra. Erre a lassításra kétféle lehetőség van. Az első és egyben a rosszabbik megoldás szerint, tovább folyik az országoknak és magának a Földnek a gazdasági gyarmatosítása, a készletek és a munkaerő végsőkig való kihasználása, egészen addig, amíg be nem következik egy esetleges természeti vagy gazdasági összeomlás. Sajnos az ilyen gazdasági összeomlásokat a pénzügyi érdekcsoportok mesterségesen kirobbantott háborúkkal szokták "orvosolni", mert ez hatalmas lendületet ad a gazdaság szinte minden területének. Ha bekövetkezne egy gazdasági összeomlás, aminek jelei egyébként egyre nyilvánvalóbbak manapság, akkor kiderülne, hogy a világot működtető jelkép, a pénz mögött már régóta nem áll akkora valóságos gazdasági háttér, ami fedezné a kibocsájtott mennyiség látszólagos értékét.

A másik lehetőség a gazdaság "normális" működtetésére, hogy figyelembe véve az emberek igényeit és a természet adta lehetőségeket, a társadalmak és maga a gazdaság is tervszerű gazdálkodást valósít meg, amelynek fő vezérelve az ésszerűség. Ez a fajta gazdasági magatartás azonban jelenleg nem túl népszerű, hiszen ez egyben a profit csökkenését is jelenti. Az ésszerű gazdálkodásra azonban előbb-utóbb minden országnak szüksége lesz és ez legkönnyebben csak a már említett módon, a gazdasági érdekcsoportosulások országokhoz vagy nagyobb területeket magába foglaló társadalmi egységekhez kötésén keresztül valósítható meg.

Érdeemes észrevenni, hogy a multinacionális vállalatok nyereségnövelő magatartása az ismert társadalmi változásokon kívül globális mértékben maga után vont a gyártási költségek csökkenését, az energia, a nyersanyagok optimális felhasználását, vagyis a gazdaságosság növekedését és hozzájárul az emberek technikához való viszonyának a fejlődéséhez is. Ez azért fontos jelenség, mert a technikai és társadalmi fejlődés – mint már többször szó volt róla – egymással szorosan összefüggenek. A technikai fejlődés a történelemben mindig előfutára volt a társadalmi fejlődésnek is. S ebből a szempontból teljesen mindegy, hogy melyik politikai berendezkedés uralja a világgazdaságot. Látni lehet, hogy ideológiai okból vagy nyereségvágyból, de bekövetkezik egy világméretű technikai fejlődés. A jövőnk szempontjából ez az egyetlen jelenség az, amely a már említett káros folyamatok ellenére némi optimizmusra adhat okot és talán előjele lehet a társadalmi fejlődés egy következő állomásának. Ez a következő állomás az emberek világpolgárrá válása. Egyre inkább megfigyelhető a megélhetés miatti elvándorlás, aminek társadalmi következménye az emberek nyitottabbá válása, más országok, más népek megismerése. Bár ezen folyamat miatt a jelenkorban még nem következett be egy ország államiságának a megszűnése, de ha be is következne, a tapasztalatok azt mutatják, hogy az olyan nemzetek, melyekben erős összetartozás van, nyelvi alapon saját közösségeket hoznak létre, melyben megőrzik és ápolják kultúrájukat, néha jobban is, mint azt a saját országukban tették.

A tudatos társadalmi fejlődéshez az egyéni, a politikai, a közigazgatási, és a gazdasági szemléletváltáson kívül természetesen szükség van az egyházak szemléletváltására is.

/Részlet a Tudás könyvéből/